

Ferencesek Debrecenben

(1322(?)—1552, 1715—1788)

Egyháztörténelmi tanulmány

Irta :

Dr. Schleich Lajos

Előszóval ellátta :

Dr. Lindenberger János
apostoli kormányzó

Debrecen, 1941.

A Katolikus Figyelő kiadása.

Ferencesek Debrecenben

(1322(?)—1552, 1715—1788)

Egyháztörténelmi tanulmány

Írta :

Dr. Schleich Lajos

Előszóval ellátta :

Dr. Lindenberger János

apostoli kormányzó

Debrecen, 1941.

A Katolikus Figyelő kiadása.

Imprimatur :

Debrecini, 2577-XX. augusti 1941.

Dr. Joannes Lindenberger
Administrator Apostolicus.

DEBRECEN, 1941.

NAGY KÁROLY GRAFIKAI MŰINTÉZETÉNEK NYOMÁSA.

Ez a kis füzet egy lap a debreceni róm. kath. egyház viszontagságos életéből. Már a XIII. században eleven kath. élet volt Debrecenben, amit mutat az a körülmény is, hogy a két kolduló szerzetesrend, amely ebben a században keletkezett, megtelepedett a városban.

Letelepedtek a domonkosok, de településük nem volt hosszú életű. Letelepdedtek sz. Ferenc fiai is, még pedig két kísérletet is tettek: de ez a két kísérlet sem volt állandó. Ez a kis füzet beszéli el történeti adatok nyomán ezt a kettős letelepülést, melynek ma már csak írott és kevés meglevő nyoma van.

Debrecen, 1941. aug. 22.

*Dr. Lindenberger János
apostoli administrator,
prépost-plébános.*

A megtelepedés.

Debrecen — történetének kezdetétől — a 16. sz. közepéig osztozott a többi magyar város sorsában: az egymás után trónra kerülő királyok mint hűbér birtokot adományozták egyik-másik hívüknek. A város története csupa nyugtalanság: az egymást váltó századokban a hűbér úr és hűbéres szorosabb vagy lazább láncolata. A 13. sz. végén a Dózsa-család leszármazottai, Rafain bán, András ispán és Péterfia Jakab vitéz a város ura III. Endrének, az Árpádház utolsó tagjának a kegyes rendelkezése folytán.

Az első királyok hitterjesztő tevékenysége a Tiszántúl végtelennek látszó rónaságán, a kopár és kietlen homokban is alkalmas talajra talált. A katolicizmus megtalálta a maga követőit. Felcsendült az ég urát magasztaló ének. Felhangzott a papok égi békét s az örök igazság kútfejéhez való megtérést hirdető ünnepi áhitatában az egyszerű, de a maga egyszerűségében annál mélységesebb ígéret hirdető szózata. A Szent László, Szent András templom s ezenkívül néhány kápolna beszédes bizonyossága a mai város akkori népe Istenhez való ragaszkodásának.

A város csakhamar a tiszántúli katolicizmus jelentékeny örhegyévé vált. Jelentőségében emelkedett, mikor Dózsa nádor rokona, Péternek a fia, Jakab, János ferences provinciális főnöksége alatt a Csapó utca elején, közel a földesúri kastélyhoz, a mai városi magtár helyén kolostort építtetett a ferenceseknek s ezt a Boldogság Szűz pártfogásába ajánlotta.

A kolostor alapításának idejére vonatkozólag eltérők a vélemények. Hevenesi szerint¹ Jakab 1312-ben alapította a kolostort. Karácsonyi azt állítja,² hogy az alapítási év: 1322. Míg Fernendzin Özséb³ az 1336. év mellett foglalt állást.

Hevenesi és Karácsonyi munkája megjelent nyomtatásban is, míg Fernendziné ma is kéziratban van. Részletesebb megokolást az alapítási évvel kapcsolatban egyik történetíró sem ad. A vélemények különbözőségéből tényként mégis megállapítható, hogy a két szélső alapítási év közé eső negyedszázadban kell keresnünk az alapítás évét. A három feltevés közül a Karácsonyié látszik legelfogadhatóbbnak. Az Árpádház utolsó tagjának 1301-ben történt halála után jó másfél évtizeden át olyan idők jártak, amelyek nyílt helyen való kolostor-alapításnak nem kedveztek. Míg 1322-re Károly uralma alatt

¹ Karácsonyi: Egyháztörténelmi emlékek. V. 633.

² Karácsonyi János: Szent Ferenc-rendjének története. I. 34.

³ P. Kaizer Nándor szíves közlése.

a belső rend helyreállott, a közbiztonság megszilárdult s Jakab vitéz 1308-ban, a trencsényi csata előtt tett fogadalmát — a ferencesek számára egy kolostor építését — minden komolyabb akadály nélkül megvalósíthatta.

Belső élet a Hunyadi-család alatt.

A kolostor alapításának időpontja tehát bizonytalan, homályos. De ugyanilyen homályos a kolostor élete is. A 15. sz. közepéig úgyszólván mitsem tudunk róluk. Feltehetjük, hogy mind királyaink, mind a város földesurai meg voltak elégedve azzal a munkával, amit az atyák — a keresztény vallás nagy művének eme névtelen és ismeretlen mukásai, mikor egyéniségüket elvesztve beleolvadtak egy nagy közösségbe — a Tiszántúlon kifejtettek. A páterek a nyári nap hevében ép úgy, mint a tél dermesztő hidegében ugyanattól az isteni sugalattól hajtva rótták a környéket, hogy eleget tehessenek küldetésüknek, hogy elvezethessék a népet Krisztushoz; taníthassák őket az örök élet ígéire s ráeszméltethessék a hétköznapi testcsigázó munkája közepette a földi élet hiábavalóságainak elvetése után a magasabb hivatásra.

A 15. sz. közepén Hunyadi János a város földesura. A barátok bajba kerültek. Panaszok merültek fel ellenük. E panaszok kezdetben nem voltak komolyabbak. Csak akkor kezdtek azokká válni, mikor 1442-ben a pápai követ — Caesarini Julián — meggyőződött arról, hogy az országnak a török elleni élet-halál harcában sokkal többet tehetnek a teljesen szegény szalvatóriánusok, mint az elkényelmesegett mariánusok. A vallásos lelkületű Hunyadi sem nézte jó szemmel a rendi szabályok meglazulását. Caesarini tehát követi hatalmánál fogva a mariánusoktól elveszi a kolostort s átadja azt a szalvatóriánusoknak. A pápai követ e rendelkezése 1444 jan. 29-én pápai megerősítést nyert.⁴

A mariánusok megtettek mindent, hogy a pápai megerősítést nyert ítélet végrehajtását megakadályozzák, illetve az ítélet megváltoztatását kieszközöljék. A kolostor főnöke, mikor megérkezett hozzá a pápai követ levele, melyben felszólítja a kolostor átadására, egy definitor s egy fráter kíséretében a város földesurához, Brankovics Györgyhez sietett s sikerült neki elérnie azt, hogy egyelőre megmaradhassanak a kolostor birtokában. Nem háborgatták őket még a következő évben sem (1449), amikor Brankovicstól hűtlensége miatt Hunyadi visszavette a várost.⁵ A külső veszély tehát megszűnt. Ekkor meg a belső egyenetlenség ütötte fel a fejét. A kolostor 5 barátja 2 pártra oszlott: a főnök és az egyik páter ragaszkodott a regulához, míg a másik három a regulák könnyítését követelte. A nap-nap

⁴ Karácsonyi János: Szent Ferenc-rendjének története. I. 58—59.

⁵ Karácsonyi: Szent Ferenc-rendjének története. I. 58—59.

után megújuló vitatkozásban a rezidencia főnöke maradt a győztes. Az ellenzék elhagyta a kolostort, s átment Kaproncára. Az eltávozottak helyébe négy fiatal barát jött a lippai kolostorból. Ám ez a beállott változás sem hozta meg a kívánt nyugalmat. Újra felmerültek a panaszok a mariánusok ellen. Hunyadi özvegye, mint Debrecen földesura s Ország Mihály nádor 1466-ban a pápától kérték a bajok gyökeres orvoslását. Egyszersmindenkorra véget akartak vetni a kolostorban uralkodó állapotoknak s kérték a pápát: utasítsa a váradi püspököt, hogy vegye kezébe a dolgot s nézzen utána, mennyiben igazak a mariánusok ellen felhozott vádak. Mennyiben igaz az, hogy a barátok lépten nyomon túlteszik magukat a szabályokon. Mennyiben igaz az, hogy a kolostor értékes tárgyait az atyák potom áron elkótyavetyélik.⁶

A kolostor lakói ezúttal is megúszták a dolgot. Bizottság érkezett ugyan Váradról. De a vizsgálat túlzottnak találta a felhozott vádakot. Kedvező jelentést küldött a püspöknek, aki megintette ugyan az atyákat, de el nem távolította őket.

Hunyadiné is megbékélt lassanként. Sőt 1470-ben, mikor jószágkormányzója s a barátok közt Hunyadiné által a kolostornak küldött adományok körül ellentétek merültek fel, a barátokat pártfogolta. A városi plebános kérésére pedig visszaállította a régi rendet, hogy a mézárosok a levágott barmok és birkák nyelvét felerészben a ferenceseknek, felerészben pedig a plebánosnak kötelesek átszolgáltatni.⁷

A püspöki intésnek nem volt erősebb foganatja. A bajok újra jelentkeztek. A panaszok megisméltődtek. Mátyás 1489-ben bevádolja őket a pápánál, hogy nem teljesítik a kötelességüket. A pápai követ — Pechinoli Angelo ortei püspök — a király erőszakos fellépésére 1489. szeptemberében azt a kérelmet terjesztette a pápához, hogy rendelje el — többek között — a debreceni kolostor megjavítását.⁸ Erre az előterjesztésre a pápa 1490. március 1-én megbízta követét a vizsgálat lefolytatásával. A követ a panaszok közül többet igaznak talált. Szigorúbb rendszabályokat azonban nem alkalmazott. Megelégedett azzal, hogy szabályosabb életre utasította őket. Nem sok eredménnyel, mert mire a pápától megerősített rendelkezés Magyarországra érkezett, Mátyás meghalt. S a bekövetkezett zűr-zavaros időkben senki nem gondolt komolyan a rendeletben foglaltak végrehajtására.⁹

A reformáció megerősödése.

A mariánusok zavartalanul éltek tovább. Új földesuruk, Szapolyai János, erdélyi vajda, jóindulatú volt velük szemben. Koronáztatása

⁶ Katholikus Szemle, 1896:615.

⁷ P. Kaizer Nándor szíves közlése.

⁸ Karácsonyi: Szent Ferenc-rendjének története, I. 72—73.

⁹ Karácsonyi: Szent Ferenc-rendjének története, I. 87, 89.

előtt is, meg koronáztatása után is többször megfordult Debrecenben. A barátok mindig találtak valami okot arra, hogy a hatalmas főúr elé járuljanak. Mindig volt valami kérnivalójuk. Mindannyiszor meghallgatásra találtak. Szinte feltűnő a Hunyadi család mariánus ellen-szenve után Szapolyai mariánus rokonszenve. Ennek tulajdonítható Szapolyai ama rendelkezése, hogy a szalvatóriánus atyáknak csak akkor volt szabad Debrecenben megjelenni és szentbeszédet tartani, amikor Szapolyai ott időzött. Később enyhített ezen a szigorú rendelkezésen: 1529-től minden második évben bemehettek a városba. Szentbeszédet tarthattak s ugyanakkor gyóntathattak is.¹⁰ Munkás-ságukra nagy szükség volt. Az új hit hullámai már elérték Debrecen-t is. A katolicizmust fenyegető veszély szöbakerült az 1533. évi közgyűlésen is. S az atyák a veszedelem megelőzésére, a lakosság hitbeli egységének megvédésére az erélyességéről ismert Kamoncsi Kristófot rendelték Debrecenbe a rezidencia élére. Bácsai Elek volt az orgonás, míg Borkv Ferenc a kántor.¹¹

A barátok és a város polgárai közt békesség és egyetértés volt. Laszky Jeromos 1535-ben a törökökkel cimboráló polgárokat meg akarta büntetni: be akarta őket záratni a kolostorba. E szándékától azonban elállott, mert tudomására jutott, hogy az atyák kiengedik őket.¹² A barátok eme rokonszenvét a polgárság szeretettel viszo-nozta: feldíszítette oltáraikat, sőt orgonát is készíttetett a szá-mukra.

1535-ben Szapolyai Török Bálintnak adományozta Debrecen-t ama szolgálatai megjutalmazására, amiket a hatalmas főúr a nemzeti királyságnak tett. Török Bálint, mint királyának hadvezére — négy alkalommal jár Debrecenben — folyton hadakozik a nemzeti királyság elleneivel. Urának tett esküjét nem akarta megszegni. Esküje később romlását idézte elő, 1541-ben a Budát hatalmába kerítő török őt is elfogatta s a konstantinápolyi Héttorony-ba zá-ratta. Török Bálintné még ebben az évben Debrecenbe költözött. Bár vallására nézve Luther követője volt, lelke mélyén azonban a régi egyház híve. A mariánusok pártfogója. Eljárt a templomukba. Sőt 1546-ban bekövetkezett halála után — végrendeletében kifeje-zett kívánsága szerint — a mariánus kolostorban helyezték örök nyugalomra.¹³

A barátok „búcsúztatás“-a.

1546-ban, Török Bálintné halála után, fiának, Török Jánosnak a birtokába került Debrecen. Az új földesúr indulatos, kemény ember volt. A különböző források különbözőképen ítélik meg egyéni-

¹⁰ Karácsonyi: Szent Ferenc-rendjének története. I. 87, 89.

¹¹ P. Kaizer Nándor közlése.

¹² Karácsonyi: Egyháztörténelmi emlékek. IV. 343.

¹³ Karácsonyi: Egyháztörténelmi emlékek. IV. 451.

ségét. Luther híve eleinte. Később Kálvin követője. Mint ilyen, türelmetlen a katolikus vallással szemben. Küzdelmes és nehéz napok virradnak a kolostor lakóira. A lakosság körében egyre erősebb hangon nyilatkozik meg a régi egyház tanításaival ellenkező szellem. A nép meghallgatja a barátokat, de meghallgatja a predikátorokat is. A katolikus egyház ígái mellett lelkében helyet foglalnak az új hit ígái is. Lassankint odahagyja a barátokat. Odahagyja a templomot. Beszélhet most már a ferences atya, konghat a kis harang és búghat az orgona. Nincs, aki meghallja. Pásztoraik ellen fordulnak az egykori hívek. 1551-ben elvesztik az atyák főpártfogójukat: Fráter Györgyöt. 1552-ben a hitét érdekei szerint változtató Petrovich Péter uszítására a katolikus egyházat a barátokon keresztül egyre erősebb támadások érik.¹⁴ Az új hit követőinek a tábora nőtt, a régi egyház tábora lassankint a kolostorra szorítkozott. Az atyák a folytonos üldözés és megcsúfolás elől még ennek az évnak az őszén eltávoztak a városból.

Baltazár szerint a minden ízében reformátussá lett polgárság a római hit mellett egyedül megmaradt ferencrendi barátokat szeretetteljes búcsúztatásban részesítette.¹⁵

Kozma páter szerint a polgárok „a Szent Ferenc Szerzetében levő Atyákat, mint nem igaz papokat, hanem bálványozókat, a Városból kitiltották“.¹⁶

E két egymásnak ellenmondó adat összeegyeztetése kissé nehéz feladat. Melyikben mennyi az igazság: a gyér — vagy lap pangó — források miatt ennek eldöntése nehézségekbe ütközik.

Tény az, hogy a barátok 1552 végén eltávoztak Debrecenből. Míg a városban voltak, nemes törekvéssel örködték a keresztény erkölcsben és igaz hazafiúi szellemben gyökerező krisztusi hagyományok felett.

Az üresen maradt kolostor a város birtokába került. A szenátus benne helyezte el a városi iskolát.

A visszatérés híre.

A 18. század elején a város lakossága — összetételét tekintve — úgyszólván osztatlanul a kálvinista vallás követője. Hitéért rajongó s féltő gonddal élő. Ez a körülmény magyarázza azt a nagy meglepetést és felzúdulást, amit a királyi rendelkezést közvetítő királyi biztos, Kálmáncsai István, szepesi kamarai tanácsos, 1703. ápr. 4-én idézett elő a szenátusban, amikor felolvasta az 1703. március 3-án keltezett királyi leíratot. E leíratban az volt, hogy a „királyné (Eleonóra) templomot fogadott Debrecenben a Boldogságos Szűznek, ha

¹⁴ Karácsonyi: Szent Ferenc-rendjének története. I. 103.

¹⁵ Csokonai Vitéz Mihály. Bevezetés. Magyar Klasszikusok 3. sz.

¹⁶ P. Kozma Innocenc búcsúbeszéde Debrecenben 1788. ápr. 23-án.

megsegíti a szövetséges fegyvereket s az ország a török járom alól felszabadul“. A király elérkezettnek gondolja az időt a fogadalom megvalósítására. Felszólítja tehát a tanácsot, hogy alkalmas helyet jelöljön ki egy építendő templom részére s adja azt át minél előbb a királyi biztosnak. Kálmáncsai igyekezett érvényt szerezni a királyi felszólításnak. Fáradozása azonban hiábavalónak bizonyult. Hiába sürgette a telek átadását. A tanács vonakodott a leíratban foglaltak végrehajtásától. Ellenben követeket küldött Bécsbe Szavojai Jenő herceghez, hogy tiltakozzanak nála, a város különös pártfogójánál, a királyi felszólítás ellen. A követek előadták a felszabadító háborúk érdemeiben gazdag fővezérének, hogy a „merőben egy vallású debreceni nép mélyreható érdeke készíti a folyamodó várost a legalázatosabban kérvényezni, hogy Ófelsége jelen kívánatától elállni kegyelmesen méltóztassék“.¹⁷ Előadták ezenkívül, hogy „Debrecenben egy lélek római katolikus sincs a harmincadoson kívül, ennek a részére pedig saját szállásán kápolna iránt régtől fogva intézkedés történt... s oly nagy a népnek vallása melletti buzgalma s hite érdekében a féltékenysége, hogy épen botránvos jelenetektől... lehet tartani, sőt attól, hogy a nép szétoszolván, a városban minden rend felforgattatik s Ófelsége szolgálatja is kárt fog vallani.“¹⁸

A küldöttség fáradozása nem volt eredménytelen. Az udvari kancellária Jenő herceg közbenjárására — nem mintha a felhozott érveket olyan súlyosnak tartotta volna, hogy a királyi akaratnak a megvalósítása felforgatja a rendet, nem, nagyobb jelentőséget ezeknek — ilyen értelemben — nem tulajdonított, inkább azért, mert annak ellenére, hogy vallási tekintetben ellentétben állott az uralkodóval, mégis hű alattvaló és engedelmes adófizető volt — nem ragaszkodott a királyi rendelet végrehajtásához.¹⁹

Az 1715 : 108. tc.

Tizenkét esztendő múltán a katolicizmus ügye újra felmerült Debrecenben. A várost 1693-ban felvették a szabad királyi városok közé. Szavazati jogát azonban az országgyűlésen nem gyakorolhatta, mert nem volt becikkelyezve a szabad királyi városok közé. Ezt külön kellett kérnie. 1715-ben tehát a város bírása, tanácsa és községe azt a kérelmet terjeszti a „Tekintetes Karok és Rendek“-hez, hogy a császári felség elé alázatosan felterjesztendő tárgysorozatba őket is vegyék fel s ajánlják a városnak a szabad királyi városok közé való felvételét. A karok és rendek semmi kifogást nem emeltek eme kívánság ellen. Jogosnak tartották: teljesítették. A felsőtáblán azon-

¹⁷ Zelizy Dániel: Debrecen sz. kir. város egyetemes leírása. 368.

Szücs István: Szabad királyi Debreczen város történelme. III. 685.

¹⁸ Zelizy: i. m. 369.

¹⁹ Szücs: i. m. III. 689.

ban már nehezebben ment a dolog. Gróf Csáky Imre váradí püspök — tudomást szerezve a királyné fogadalmáról s ezzel kapcsolatban a debreceniek eljárásáról — szolgálatot vélvén teljesíteni a katolicizmusnak és a királyi háznak, azt indítványozta: vegyék be a törvénycikk záradékául, hogy Debrecen az építendő katolikus parochia s a ferencesek kolostora számára helyet tartozik kijelölni. A katolikus főrendek az indítványt elfogadták.

A város követeinek tiltakozása.

Mikor Debrecen követei — Diószegi Sámuel és Lévai Imre — a záradékról értesültek, tiltakoztak ellene. Ez a tiltakozás érthető is: nem a hegemoniát féltették, hiszen nem volt kitől. Attól tartottak inkább, hogy vallási téren az addigi egység megbomlik. Erre pedig nagyon vigyáztak s annyira borzadtak az igaz katolikus hittől, hogy polgárjogot is csak helvét vallásúnak adtak. Buzgalmukban annyira mentek, hogy nem sokkal előbb még azt a mezei munkást, ki katolikus létére véletlenül bekerült a tavaszi munkálatokat végző napszámosok közé, hacsak hitet nem tett a kálvinista vallás mellett, nem tartották tovább a szolgálatban.²⁰

A követek tiltakozása azonban hiábavaló volt. A katolikus főrendek által pártolt és szorgalmazott törvénycikk 1715. április 25-én királyi megerősítést nyert.

Mikor az országgyűlés véget ért, Debrecen követei hazatértek. A nyugtalanság nem csillapodott. Sőt fokozódott!

A törvény végrehajtásának szorgalmazása.

1716. március 22-én, valószínűleg Csáky püspök szorgalmazására, királyi leirat érkezett a városhoz. Sürgette a nevezett törvénycikk záradékának megvalósítását, hogy a tanács alkalmazkodjék a rendelkezéshez s a ferences atyák részére építendő konventusnak elegendő és alkalmas helyet jelöljön ki.

Sokak előtt úgy tűnik fel, hogy a törvénycikk s annak a végrehajtását sürgető rendelet a protestáns jellegű város vallási egysége ellen irányult. Nincsenek katolikusok. Minek a templom? Találunk olyan véleményt is, mely szerint világosan érezhető belőle a rekatolizáció munkáját tetőző telepítési politikának egyenesen bosszúállásra irányuló tendenciája. Tény az, hogy épen ezekben az években nagyon kevés volt Debrecenben a katolikus hívők száma, de az is tény, hogy erősen élt a városban a 16. század közepén nem épen békés úton megszüntetett katolicizmus emléke egyik-másik helyhez

²⁰ Gánóczi: *Episcopi Varadiensis*. II. 392.

Chilkó László: *A debreceni r. katolikus egyház vázlatos története*. 6. Zelizy: i. m. 367.

kapcsolódva templom, út vagy utca elnevezésben. A katolikus főrendek tehát régi jogon mintegy vissza akarják állítani a katolikus egyházat. S hogy céljukat elérhessék, törvényt hoztak, mert tudták, hogy békés úton, még királyi rendelettel sem érhetnek el célt a városi tanácsnál. Tudták, hogy itt a katolicizmus érdekeit csak törvény útján lehet érvényesíteni.

A nyugtalanság tovább kavargott. Pedig nem volt e leíratban semmi különös. Nem volt benne semmi meglepő. Figyelmeztetés csupán, hogy a felsőbbség komolyan veszi az országgyűlés határozatát s igyekszik annak érvényt szerezni. A tanács tiltakozott. Az országgyűlés határozatát a város ellen irányuló háborgatásnak veszi. A királyi leíratból a felsőbbség hangja szólal ki. Azé a felsőbbségé, mely a végrehajtó hatalmat gyakorolja s mely a vallás tekintetében nem volt egy nézetben Debrecennel. Mindegyik fél ragaszkodott a maga meggyőzéséhez. Mindegyik fél egy-egy vallás képviselője volt. Előre lehetett látni: küzdelemre kerül a sor. S bármelyik fél kerekedik felül a küzdelemben, a győzelmet csak nehéz harc után érheti el.

A ferencesek visszatérése.

A királyi rendelkezés a király, III. Károly, Hunyady László s gr. Illésházy Miklós aláírásával érkezett a tanácshoz. Am a tanács húzódozott ennek végrehajtásától. „Húzta a parantsolatot — írja Kozma Innonenc atya 1788-ban, — mivel nem szája íze szerint esett. Mindazonáltal meg kellett lenni, mert Méltóságos Gróf Csáki Imre váradi püspök szorgalmaskodása mellett 1715-ben ide küldetett ezen Salvatoriana vagy Üdvözítőnkéről nevezett Provinciának Előljárójától három szerzetes Atya.“

Debrecenben tehát ezek szerint már 1715-ben, a törvény életbe léptetésének évében megjelentek az első ferencesek. A ferencesek debreceni rezidenciájának a gyöngyösi kolostorban levő Historia Domus-a az atyák Debrecenbe érkezését 1716-ra teszi. Ennek az évnek a helyessége mellett tanúskodik Debrecen város jegyzőkönyvének az eseménnyel egykorú bejegyzése is. 1715-ben Csáky Imre érdeklődik a gyöngyösi kolostor főnökénél: vállalná-e a rend Debrecenben a katolicizmus ügyének a szolgálatát? Boldizsár atya, a főnök, örömmel fogadja a tervet, de ennek megvalósításához a felsőbb hatóság megígért támogatását kívánja. Megérkezett ez is, miután a debreceni tanácsot a törvényben foglaltak végrehajtására Ófelsége felszólította. Írás nem őrizte meg a számunkra, csupán a tisztas hagyomány, hogy az első atyák augusztus közepe táján jöttek Debrecenbe a gyöngyösi kolostorból.

A Miklós utca végén: a város árkán kívül.

Amint az első atyák a városban megjelentek, a tanács igénybe vett minden eszközt. Követséget küldött — bizonyára nem üres kézzel — a királyi udvarba, hogy a barátokat a városból eltávolíttassa. Mikor azonban belátta, hogy a felsőbb hatóság elhatározásához ugyanúgy ragaszkodik, mint ő a saját érdekeinek a megvédéséhez, megadta magát, s kénytelen-kelletlen kijelölte a ferencesek konventusa számára a helyet 1716 decemberében, a Miklós-utca végén, a város árkán kívül.²¹ Az atyák iránti ellenszenv tehát oly nagy volt, hogy nem tűrték meg őket a városban. Nem engedték meg nekik, hogy a városban letelepedhessenek. Hanem, mint valami csúnya nyavalyában szenvedőknek, a város árkán kívül kellett magukat meghúzniuk sátrak alatt, miként a cigányoknak. A város kálvinista lakossága részéről megnyilvánult ellenszenv az előzmények után nem szorul bővebb magyarázatra. Törvény erőszakolta ki a helyet számukra Debrecenben, szívesen látottak tehát nem lehettek. „Csúfolásokat szenvedtek, szorongattatván, szűkölködvén, nyomorgattatván“ — olvassuk a róluk szóló megemlékezésben. S az atyák a csúfolást, szűkölködést, szorongattatást alázatos lélekkel, Isten rendelésében megnyugodva tűrték. Magasztos hit tartotta bennük a reményt: a világ Üdvözítője is a városon kívül szenvedett és halt meg értettünk. Miért zúgolódnának akkor ők?

Az első évek.

Rendjük alapítója a szegénységet állította eléjük, mint egyik legszebb erényt. S a barátok gyakorolták ezt az erényt. Nagy szegénységben éltek. Nem mertek a városba menni koldulni. Inkább éheztek, mintsem kitették magukat a lakosság féktelenségeinek. S mikor már a tanács is megelégette a kálvinista lakosság részéről már-már túlzásba vitt zaklatást s a vallási elfogultság emelte elkeseredés és gyűlölet lelkében elcsendesedett: megszánta a koplaló barátokat. Naponként vitetett nekik valami ennivalót. Ez azonban könyöradomány volt s inkább megalázó rájuk nézve, mint a krisztusi emberszeretet parancsának teljesítése; mint az éhező embertársakon való segítség irgalmas cselekedetének gyakorlása. Milyen fokú volt s mennyi ideig tartott ez a tanácsai alamizsnálkodás, nem tudjuk. Tény az, hogy még eme segítség ellenére is gyakorta láttak szükségét s ha alamizsnagyűjtés végett valamelyikük kénytelenségéből a városba merészkedett, „annyira hajigálták sárral, hogy a kapujából rázta ki, habitusát volt mitől tisztítania“. S a ferences atya részéről „e kisebbségért nem zúgolódás vagy bosszúállás, hanem *Deo gratias*: fogadj Isten volt“.²²

²¹ Chilkó: i. m. 12.

²² P. Kozma beszédében.

Különös és szokatlan volt a városban a barátok külső megjelenése. A tonzura és a csuklya szemet szúrt a jámbor kálvinistáknak. Az idősebbeknek is, de különösebben az ifjabbaknak. Ám míg az idősebbek kíváncsiságukat s kíváncsiságukkal párosult lenézésüket némiképen korlátok közé szorították s ennek nem annyira a barátokkal szemben, mint inkább egymás között adtak szabadabb kifejezést, addig az ifjabbak már korlátlanabbak voltak. Meggondolatlanok s az éretlenebbek által gúnyolási eszközül jól felhasználhatók. Az ifjabbak csoportokba verődtek. Úgy mentek ki a város szélére, hogy láthassák a barátokat, ezeket a „csudálatos állatok”-hoz hasonló lényeket.

A Miklós utca végén: a város árkán belül.

A mártírok türelmével és Krisztusba vetett hitével éltek a barátok a kálvinista városban. Nap mint nap újabb szenvedést, megaláztatást hozott nekik. A lakosság nagy tömegét érintetlenül hagyta szenvedésük. Attól lehetett tartani, hogy az atyák, helyzetük türehetlensége miatt, panaszt emelnek a váradi püspök úján az udvarnál. A tanács tehát, hogy elejét vegye a dolognak, a barátok számára új helyet jelöltetett ki. Az újonnan kijelölt hely csupán annyiban különbözött a régitől, hogy a város árkán belül feküdt. A tanácsot ebben a rendelkezésében nem az önzetlen felebaráti szeretet vezette. Lépésének oka: az udvar részéről bármikor érkezhető — megfelelő helyet sürgető — szigorú hangú rendelkezés megelőzése. A barátok tehát belül kerültek az árkon. Ez által a tanács mintha elismerné a barátoknak a polgárság kebelébe való tartozandóságát — legalább külsőleg. A barátok életébe azonban nem köszöntött be a békesség. Folytonos félelemben, aggodásban teltek napjaik továbbra is.

Az atyák részére az új hely kijelölése 1717. április 27-én történt²³ 6 városi tanácsos, a püspöki helynök s a ferencesek váradi főnökének (Triepcis Maximilián) a jelenlétében. Az új telek a mai Miklós-utca végén terült el. Az utca északi oldalán. Közvetlenül a város kapuja mellett. Hosszúsága 47, szélessége pedig 25 öl volt. Az így kimért és cölöpökkel körülhatárolt telket a város átengedte a ferencesek örök és háboríthatatlan birtokába.²⁴ Ezzel eleget tett ugyan a törvény rendelkezésének, de nem annak a királyi rendelkezésnek, mely a ferencesek számára „alkalmas és megfelelő” hely kijelöléséről intézkedett. Maximilián atya, április 29-én, az új helyen, szentmisét mutatott be néhány katolikus hivatalnok s több áitataskodó hívő jelenlétében. Itt éltek azután az atyák a maguk építtette kis házikóban, melynek négy helyisége közül kettő lakásul.

²³ Chilkó a kijelölés időpontját 1716-ra teszi. Nyilván tévedés a helyesebb 1717 helyett: i. m. 12. l.

²⁴ Chilkó: i. m. 13. l.

egy kisebb raktáruól s egy nagyobb pedig kápolnául szolgált. Nyugalma azonban itt sem volt. Hiába költöztek egyik helyről a másikra: a szabad térről a város emberlakta részébe. Maradt minden a régiben. Nemcsak a nappalt töltötték állandó rettegésben, de nem volt biztonságuk még éjjel sem. „Éjjel-nappal félelemben voltak propter falsos fratres: a hamis Atyafiak gyűlölsége miatt.“ A szenvedés és megaláztatás eme sok-sok keserűséggel teljes napjaiban „nem egyebekkel bátorították magukat, hanem azon Krisztus szavaival: Ne félj, te kised nyáj, mert tetszett a ti Atyátoknak, hogy országot adjon nektek halálotok után az örök dicsőségben.“

A városi tanács segítsége.

Az atyák — a rend szellemének megfelelően — szegényseget fogadtak. Létük fenntartását a hívek adakozására alapozták. Ezen nyugodott mindennapi megélhetésük. Debrecenben azonban ebben az időben még kevés volt a katolikus hívek száma. Nem elegendő arra, hogy az atyák anyagi szükségletét kielégítsék. Kénytelenek voltak tehát másokhoz is fordulni. Lassankint elsímulnak a vallási egyenlenségek. A kálvinista lakosság szemében közömbössé váltak a barátok. Ha látta őket, nem bántotta. Megnézte. Megcsodálta. S tovább ment. Hovatovább ő is segített rajtuk: kisebb-nagyobb adományt nyújtott nekik. Sokszor azonban elzárkózott előlük: alamizna helyett gúnnyal illette őket. A gúny és megaláztatás elkésérítette az atyákat s végső szükségükben a városi tanácshoz fordultak. A tanács — mint ez a jegyzőkönyvekből olvasható — kérelmüket megértéssel fogadta. „Itt való Residentiabeli P. P. Franciscanusok Instantiájokra resolváltatik: város Gazda Uramék adjanak számokra egy Göntzi bort, négy forintot szalonnára; Annonárius Uram két köböl búzát.“²⁵

Ételről-itálról ilyesformán a tanács intézkedése következtében nem kellett gondoskodniuk. Alamiznagyűjtés helyett idejüket a városban élő — betelepülés, áttérés s természetes gyarapodás folytán számban egyre növekvő — katolikusok lelki életének gondozására fordíthatták.

Boldogfalván: a várudtcai kapu mellett.

Az atyákra vonatkozólag részletesebb ismereteink — Miklós-utcai tartózkodásuk idejéből — nincsenek. Mikor a forrásokban úrra előkerülnek, már nem laknak a Miklós-utcán, hanem a város délkeleti részén elterülő Boldogfalván.

²⁵ Debrecen sz. kir. város jegyzőkönyvei. 1719. jan. 9.

1724-ben Andráscsik Imre volt a házfőnök. Hajlékuk még mindig ideiglenes. De mégis állandóbb, mint a Miklós-utcán volt. A hívek az atyák folytonos látogatói. A ragaszkodás érlelte meg a házfőnökben azt a tervet, hogy megvalósítja elődjeinek elgondolását, egy kis kápolnának az építését. Csakhamar hozzá is fogtak az építkezéshez. A kápolna hossza kb. 9, szélessége kb. 4 öl volt. A jámbor hívek támogatásával — kisebb-nagyobb kényszerű megszakítások után — felépítették. A tető csak 1726-ban került fel rá Sebestyén Márton házfőnöksége idején.²⁶

A barátok a régi kolostor telkét kérik.

A Boldogfalván új hajlékot találó atyák megszabadultak a kálvinista lakosok kellemetlenkedéseitől. Több mint 10 esztendeje már, hogy Debrecenben vannak; megszokták őket. Pedig csak most következtek igazában a megpróbáltatások éveit. A küzdelmet a telek tulajdonjogának bizonytalansága indította el. Ez a körülmény arra készítette az atyákat, hogy előbb a városi tanácshoz, majd a sikertelen próbálkozás után 1728 február 13-án a felsőbb hatóság elé terjesszék kérelmüket, hogy számukra biztonságosabb és alkalmasabb hely jelöltesse ki. A felsőbb hatóság a király volt. A király átteszi az ügyet a helytartótanácshoz. A helytartótanács védelmébe veszi a ferenceseket s hogy ebben a kérdésben tisztán láthasson, megbízza Csáky bíborost és Bihar megye alispánját, Buday Zsigmondot, hallgassa meg a ferenceseket. Buday alispán el is jön a felsőbb megbízással s itt 1728 április 27-én személyesen győződik meg a ferencesek panaszairól. Látja, hogy a jelenlegi lakóhely szűk, alkalmatlan. A város árkához közel fekszik. A város középpontjától messze van. Esős időben a sár és a rossz utak miatt szinte megközelíthetetlen. A hívek részére szükséges lelki szolgálatok elvégzése nehéz s — a telek per alatt van. A telek boldogfalvi része u. i. csak zálogjogon volt Debrecené. Örök jogon ellenben a szántói Becsky, Melith, Barkóczy, Sennyey, Tichy, Ghillányi és más familiáké. Az atyák attól tartanak — s nem alaptalanul —, hogyha építenek, a más telkén s másnak építenek.

A város elutasítja a kérelmet.

Buday alispán, miután a körülményekről tájékozódott, Csáky bíboros megbízottjával, Luzsinszky Mihállyal s a debreceni főbíró helyettesével megtekintette a ferencesek régi kolostorának a helyét a Barátközben. Azon a helyen akkor a város istállója állott. Azon-

²⁶ Friedrich Urban: *Historia seu compendiosa descriptio provinciae Hungariae ordinis minorum S. P. Francisci*. 1759. 223.

kívül egy gabonaraktár s a két Lévy-ház a hozzátartozó kerttel. Ezt a helyet Buday is, Luzsinszky is alkalmasnak találta. A főbíró-helyettes, Szőke István azonban tiltakozott. Az előbbieket azt hangoztatták, hogy ez a hely fekvésénél fogva igen alkalmas a hívek lelki életének irányítására. A város közepe táján fekszik, dombon. Közel van a piachoz. A régi kriptá maradványai még láthatók a pincében. Megvan a refektórium is. A város magtárnak használja. Azonban hasztalan minden érvelés. A főbíró-helyettes magatartása úgy tünt fel a kiküldöttek előtt, mintha a város törekvése oda irányulna, hogy nemcsak a később érkező ferenceseket nem nézi jó szemmel, de törekszik az itt lévők kizárására, mivel jelenlegi lakóhelyük is a város szélén van s hallani sem akar arról, hogy falai közé befogadja őket.²⁷

Az ügy a király elé kerül.

A megegyezés nem jött létre. Ez előre látható volt. Mindkét fél védte a maga álláspontját. Helyesebben: a páterek kértek, a tanács visszautasította a kérést. Nem cáfolta ellenfelének igazságát, csak nem akart róla hallani. Így az atyák újra meggyőződhetnek a régi igazságról: nekik hallgatniuk kell s örülniük, hogy meghúzzhatják magukat a városban. Szinte kilátástalan valami kis engedményt is kieszközölni a kálvinista tanácstól. Régi és hű pártfogójukhoz: a királyhoz fordultak hát újra. Előadják, hogy a város a számára törvényben előírt kötelezettségét úgy teljesítette, hogy nem a város kebelében adott nekik helyet, hanem a város szélén, a Várad-utcai kapu közelében, a Rongyos-csapszék mellett. Ez a hely nem felel meg nekik. Elfogadták mégis, kénytelenségből, bár tiltakoztak ellene. Kívánságukat azonban jobb, megfelelőbb hely elnyeréséért, nem adták fel. Megismétlik régi kérelmüket: adják vissza nekik a Barátközben azt a telket, amelyen még ma is áll a régi kolostor formáját mutató épület. Nem idegen tulajdont kérnek. Nem kívánják a másét. Régi birtokukat óhajtják vissza. Majd hivatkoznak ebben az ügyben Ófelségéhez benyújtott előbbi kérelmükre. Úgy tudják, hogy Ófelsége kérelmüket jóakarató pártfogásában részesítette s azzal a meghagyással tette át a helytartótanácsra, hogy a város egy hónapon belül tegyen jelentést ama (a régi) telek minőségéről s arról: mi akadály van annak, hogy az óhajtott telket a barátok által jelenben birtokolt telekkel elcserélje? Nem alaptalan a kérésük. Hiszen törvény biztosít számukra helyet s királyi rendelet hangsúlyozza ennek megfelelő és alkalmas voltát. A város nem teljesítette a törvény rendelkezését. Pedig csak akkor élhet a szabad királyi városokat megillető joggal, ha eleget tesz a törvény által előírt feltételeknek.²⁸

²⁷ Különböző tartalmú iratok. 1276. sz. 1728. április 27. Debrecen sz. kir. város levéltára.

²⁸ Különböző tartalmú iratok. 262. sz. 1729. február 9. Debrecen sz. kir. város levéltára.

Minden fáradozás hiábavaló.

Egy hét sem telt el s az atyáknak már is újabb irata fekszik a király előtt. Lényegében nem más, mint az előző iratok itt-ott homályos s így magyarázatra szoruló helyeinek megvilágosítása. Ebből az iratból tiszta képet alkothatunk magunknak az atyák számára — a Rongyos-csárda mellett — kijelölt telekről. Az első feliratban csak általánosságban emlékeznek meg róla. Most azt is megmondják, hogy a telek két darabból áll. Be volt növe mindenféle gazzal, cserjével. Eléggé elhanyagolt volt, de nem üres. Két rozoga, náddal fedett viskó állott rajta. Második iratukban említették az atyák, hogy az alkalmatlan telket tiltakozva, kénytelenségből fogadták el. Erre vonatkozólag a következőket tudjuk meg: a váradi házfőnök, Triepcis Maximilián elfogadta a telket. Békeszerető ember lévén, nem akarta, hogy a lakosság és a tanács részéről újra fellángoljanak a szenvedélyek, amiket a barátok megjelenése kiváltott s amik lassankint csillapulófélben voltak. Ám alig történt meg a dolog, az új telek kijelölésének a híre eljutott Roll Péter provinciálishoz. A provinciális azonnal Debrecenbe sietett két kanonokkal s ezek jelenlétében az alkalmasabb s régi jogon a rendhez tartozó s a nép által ma is Barátköznek nevezett helyen fekvő telket kérte a főbírótól. A provinciális azonban rossz helyen kopogtatott. Nem ismerte a debrecenieket, nem hallott az atyák többszöri kérelmének eredménytelenségéről, mikor a főbírótól olyat kért, amire a válasz csak elutasító lehetett. A provinciális fáradsága kárba veszett. Tudomásul vette a választ. Nem tehetett egyebet. De nem mondott le arról, hogy alkalomadtán egy megfelelőbb hely kijelölését sürgesse.

Roll Péternek Debrecenből való eltávozása után első dolga volt, hogy a két kanonoknak, mint tanúknak az aláírásával ellátott jegyzőkönyvet felterjessze a királyhoz. A régi kérelmet adja elő új formában. Majd ki is egészíti. Elmondja, hogy a mult nyáron csaknem az egész város a tűz martaléka lett s a Barátközben is alig maradt meg valami. Ha talán a város eddig azért vonakodott a régi telek visszaadásától, mert azon saját épületei állottak s azoktól megválni nem akart, könyörög Ófelségéhez, hogy rendelettel kényszerítse Debrecen kötelezettsége teljesítésére s rendelje el annak a teleknek, mielőtt ott bárki is építkezni kezdene, a ferencesek számára való visszaadását Isten dicsőségére, az élet üdvének szolgálata és az eretnokség kiírtása érdekében.²⁹

Készületek az állandó megtelepedésre.

A páterek kérelme hiábavaló volt, mert „hírek nélkül a kevés katolikusoknak hamis kézírásokat küldöttek fel Ófelségéhez, hogy

²⁹ Különböző tartalmú iratok. 263. sz. 1729. február 15. Debrecen sz kir. város levéltára.

mind ők, mind a barátok megelégszenek a váradi kapu mellett kimutatott hellyel“. Sorsuk tehát eldőlt. A felsőbbség megnyugodott.

A barátok kicsiny telküket nagyjából körülsövényezték. A kunyhó végére felállították a szent keresztet. A lakosság katolikus-ellenes szenvedélye újra fellobogott. Mennyi gyalázatot, mennyi megalázást kellett az „atyafiak“ részéről eltűrniök, egyedül az atyák tudnák megmondani, ha életben volnának — mondja Kozma atya. „Sokszor döglött ebeket, macskákat, libákat, záptojásokat hánytak az udvarukba. A harangocskájuk kötelére csontokat aggattak, melyekre csoportosan rohantak az ebek. Úgy verették félre a harangot. A portán mennyi csengetést, mennyi zörgetést tettek, csakhogy bosszantsák őket.“

„Történt az is, hogy egynémely vásott legény (nyilván mások izgatásából) bément hozzájuk ilyen kérdéssel: Vagyon-é kenteknek serek? Azt mondták az atyák: barátom, ez nem csapszék. Amaz ezt felelé: én annak gondoltam lenni, mivel a cégér ki vagyon téve (értette pedig a szent keresztet). És az atyák nem bosszankodtak, nem zúgolódtak. Elszenvédtek az eszteleneket, mivel bölcsebbek voltak, mint amazok.“

1735-ben — Tarnóczi László házfőnöksége idején — 5 páter s 2 fráter lakott a rezidenciában. Szűkében voltak a celláknak, ezért a refektórium mellett építettek kettőt.

1739-ben — a Historia Domus szerint — pestis dühöngött a városban. Kétezernél több ember esett áldozatául. Szeptemberben kezdődött s hónapokon át tartott. Ebben az időben Fischer István házfőnökön kívül Szentkirályi Imre páter s egy Zelics nevezetű fráter lakott a rezidenciában. A másik páter: Szundi Raphael pestisben meghalt.

A pestis elvonulása után újra benépesült a rezidencia. Sőt szűk is lett. Fischer házfőnök építkezni akart: megnagyobbítani a kolostort. Igen ám, de nem futotta a telek. Az atyák tehát a városi tanácshoz fordultak: bővítse ki a telküket, hogy elegendő legyen az egy rendes kolostor s a hozzátartozó épületek számára. A tanács nem teljesítette a kérésüket. Azzal utasította el őket, hogy a „Nemes Tanács és Communitas a Fundusokat nem kisebbítheti a Contributionak deminutiojára“, azaz nem adhat nekik telket, mert ez a ferenceseknek átengedve adómentessé válnék s ennek következtében csökkenne a város kasszájába befolyó adók összege.³⁰

Az atyák telket vásárolnak.

Miután az atyák belátták, hogy a tanácscsal nem boldogulnak, kerülő úton segítettek magukon: megvették egyik polgárnak, Kenyeres Istvánnak a féltelkét. Szerződést is írtak az adás-vételről. Aláírta két tanú is: Posch Mihály ügyvéd s Szeőke Imre jegyző.

³⁰ Debrecen sz. kir. város jegyzőkönyvei. 1740. május 13.

E szerződés szerint, mely 1740. augusztus 23-án kelt, a franciskánusok megveszik Kenyeres István telkét. A város váradutcai kapuja mellett fekvő csapszék szomszédságában terül el. Megveszik a telket „kutastul edgyütt az ahoz való gémmel és egyéb appertinentiáival“. Ki is fizetnek érte P. Fischer István jelenlétében 150 vonás forintot. Az összeget Kenyeres „ő T. Attyaságoktul minden hiba és fogyatkozás nélkül“ fel is vette. Átadta a telket az atyáknak. Rájuk ruházta a tulajdonjogot. Kijelentette, hogy az atyáknak örökösen eladott fundus és kút iránt sem ő, sem utódai soha semmiféle ellenvetést nem tesznek; sőt védelmet ígér, ha netán valaki háborgatná őket. Megjelöli pontosan a telek fekvését, nehogy az atyák a részükre átadott telekben valami csorbítást szenvedjenek. A telek szélességben az atyák rezidenciájának a váradi kapu felé eső ösvényétől a városi csapszék faláig terjed. Hosszúságban pedig a Nagy utcától Pintér Mihály háza szegletéig. A szerződés végén újra hangsúlyozza, hogy az eladott telekre és kútra semmi igényt nem tart. S ígérétenek bizonyítékául átadja az atyáknak a saját keze keresztvonásával ellátott iratot.³¹ Azt azonban elhallgatta, hogy a telken sok az adósság s így ez tulajdonképpen nem is az övé, hanem a városé.

Ilyesformán az atyák maguk oldották meg a telek-bővítés kérdését. A várt megnyugvás azonban nem következett be. A tanács nem akarta tudomásul venni a telekvásárlást. Sőt egyik tanácsüléssel azzal a tervvel foglalkozott, hogy a tudta és beleegyezése nélkül vásárolt telket a ferencesektől erőszakosan veszi el. Kenyeres magára vállalta ugyan az atyák birtoklása ellenében esetleg felmerülő nehézségek elhárítását, ám mikor arra került a sor, hogy ígérését valóra váltsa, nem tett semmit az atyák érdekében. A barátok magukra maradtak. Veszedelemben forgott a telek, de veszedelemben forgott a 150 forint is. A tanács nagynehezen mégis lecsillapodott, — de a telekre való jogát egyelőre fenntartotta. A barátoknak — bizony — sok fáradságába és megalázkodásába került, míg annyira jutott a dolog, hogy az alamizsnapénzen vásárolt telküket megmenthették. A tanács végül is azzal a kikötéssel engedte át birtokukba a telket, ha írásban fogadják, hogy a megvásárolt telekkel megelégesznek s telkük további növeléséről egyszersmindenkorra lemondanak.

A szenátus álláspontja a katolicizmussal szemben kimért és rideg. Ezúttal hozzájárult a franciskánusok telekbővítéséhez, de olyan feltétellel, mely eleve kizárja, hogy a barátok a város számban egyre gyarapodó katolikus rétegében nagyobb munkásságot fejthessenek ki. Ha már a másik rendet, a piaristákat, Csáky bíboros ébersége miatt korlátok közé szorítani nem tudta, arra törekedett, hogy a ferenceseket féken tartsa.

³¹ Az eredeti szerződés Debrecen sz. kir. város levéltárában van.

Alaptalan vádak.

A városi tanácsnak a ferencesekkel szemben tanúsított eljárását egy névtelen arra használta fel, hogy a kálvinista várost a bécsi udvar előtt a katolicizmus ellenségeként tüntesse fel. A névtelen azt a hírt terjesztette — Nogell István bécsi agens szerint —, hogy „itt való Piarista és Franciscanus Patereket a városbeliek ismét kiverték, belőlök sokat megsebesítettek és Templomaikat elfoglalták volna“. A városi tanácsot érthetően kellemetlenül érintette Nogell István híradása. Az egészet egy „nyughatatlan és magát haszontalanságban fárasztó ember költeményé“-nek mondja, hiszen maguk az atyák is megcáfolták ezt a hírt, mikor tudomásukra jutott. Közönséges rágalomnak tartja s nyíltan megmondja, hogy „aki ezt a hírt hintegette, bennünket akart kárba hozni és talán magának előmenetelt szerezni“. Igazságának tudatában ama reményének ad kifejezést, hogy ez a kószahír terjesztő „belé szakad, valamint az felsőbb esztendőkbén az Anonymus és Immar Jakab belé szakadtak“. S kéri Nogellt, ha valaki ebben az ügyben felvilágosításért fordulna hozzá, ilyen értelemben adja meg neki a választ s nyomozza ki, amennyiben lehet, hogy ki volt a hír szerzője.³²

A tanács telket ad a barátoknak.

A városi tanács nemcsak szavakkal igyekezett rációfolni eme — szerinte minden való alapot nélkülöző — híradásra, hanem tettel is: a rezidencia mellett fekvő Nagy István-féle telek felét átengedte a barátoknak (az előbbi megszorítások után!). A barátok szempontjából ennek az ingyen átengedett teleknek nem volt különösebb jelentősége, ezért azt kérték a szenátustól, hogy e telek helyett a Kenyeres-féle telek másik felét engedje át nekik. A szenátus Szent-Györgyi Péter szenátort, vargautcai esküdtet küldi ki, hogy az ügy állásáról jelentést tegyen.³³

Szent-Györgyi jelentése a páterek részére nem mondható kedvezőnek. A szenátori jelentésre a tanács azt határozta, hogy a „V. Residencia mellett fekvő Nagy István-féle telket a Kenyeres-féle telek felével, amit a Residencia pénzen szerzett, elcserélheti, de a másik felére igényt ne tartson“.³⁴

Az atyák ezt a tanácsi határozatot, Pataki provinciális utasítására, nem fogadták el.

³² Debrecen város tanácsülési jegyzőkönyvei. 1741. január 24.

³³ Debrecen város tanácsülési jegyzőkönyvei. 1742. április 22.

³⁴ Debrecen város tanácsülési jegyzőkönyvei. 1742. május 27.

Újabb telekszerzés.

Maradt tehát minden a régiben. Az atyák azonban nem nyugodtak. A rezidencia keleti oldalán nem terjeszkedhettek. Észak felé próbálkoztak tehát. És pedig sikerrel. A Historia Domus szerint — 1742-ben — megszerzik a Kapašzi-féle telket a Varga-utca keleti felén, a rezidencia közvetlen szomszédságában. Az új telken mindjárt építkeznek is: megépítették a cselédség házát, melyhez a szükséges vályogot — a városi tanács beleegyezésével — egy német vályogvető vetette³⁵ s ezenkívül a nagy kapu udvari részén egy 12 lovas istállót Makay Ferenc váradi konfráter támogatásával. Az építés idején Várad felől veszedelmes járvány közelgett, melynek azonban a szorgos örködés egyelőre útját állotta. Alig készültek el az építkezéssel, újabb kolerahullám jött. Sokan áldozatul estek ennek a város lakosai közül. Nem maradt mentes a rezidencia sem: egy fráter, Repon Nazarius, hagymázba esett s december 28-án meghalt.³⁶

A rezidencia telke így némiképp kibővült. A mellékhelyiségek megfelelő helyre kerültek. Magának a rezidenciának az állapotában az újabb szerzemény semmit sem változtatott. Az épület szűk volt s annyira rozoga, hogy az eső sok helyen becsepegett. A már csaknem düledező cellák helyett Szombathy Ferenc prezidens 1744-ben négy cellát épített téglából.³⁷ A folyton kísértő bajon azonban ez sem segített. A barátok számára mért épület emelésére nem volt sem megfelelő, sem elegendő a telek. Ez a körülmény arra készítette a házfőnököt, hogy a tanácshoz forduljon s feltárva a helyzetet, orvoslást kérjen.

Szombathy Ferenc memoriáléja.

Szombathy Ferenc házfőnök 1745-ben emlékiratot adott be a szenátushoz. Az irat magában foglalja a debreceni ferencesek reformáció előtti történetét s a reformáció utáni letelepedés éveinek a konventus számára alkalmas telek kijelölése érdekében folytatott küzdelmét. Szombathy ebben az iratban cáfolja a tanács ama kifogását, mely szerint az újabb telek adásától azért zárkózik el, mert ez által csökken a város adóbevétele. Különös kifogásnak tartja ezt. Szerinte ez akadály nem lehet, ha figyelembe veszi a tanács, hogy 1. a város nincsen fallal körülvéve. Ha jónak látta a tanács sok száz — adófizető — ház lerombolásával emberemlékezet szerint bővebb várost az új árkokon belül vonni, úgy bizonyára jónak látja azt ismét az előbbi terjedelemre kibővíteni s így az adózó telkek számát gyarapítani; 2. nem teher-e a város számára, hogy a helvét hitval-

³⁵ Debrecen város tanácsülési jegyzőkönyvei. 1742. szeptember 2.

³⁶ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1742.

³⁷ Friedrich Urban: i. m. 224. l.

lású predikátoroknak s professoroknak több — adózás alá nem eső — háza van? A magisztrátus a különböző utcákban több házat vásárolt össze. Ezek után nem kap adót, valamint ama térség után sem a város közepén, ahol a kollégium van; benne háromszáz zöld tógás vagy palliomos diák, kik közül egyeseket tanulás végett most is kiküldenek külföldre. A városnak az egyes utcákban kocsmája, néhány leányiskolája, kocsik és igavonó barmok számára megszálló helyül kijelölt telke van, amelyek a közterhektől szintén mentesek. Nem gondolta a tanács, hogy a külföldre járó tógátusnak s a szolgáknak a szükséges kiadásokkal való ellátása, amihez katolikusok is hozzájárulnak, kevesíti az adót? Igazságtalanság a város részéről, mikor telkük némi bővítésére irányuló törvényes kérésüket az adótelek kibérbítésére s ezzel kapcsolatban adócsökkenésre való hivatkozással gáncsolja el. Igazságtalanság ez, nemcsak ellenük, de a haza pozitív törvénye ellen is. U. i. mikor a király az országgal együtt társasház számára a hely kijelölését elhatározta, nyilván azt akarta, hogy ez a telek exemptus (mentes) legyen. Visszaállítván az ekklezsia, visszaállítván annak jogai is. Nagy fájdalommal tűri a provincia, hogy a haza törvényének s a törvényhozók kegyes akaratának és intézményük iránti köteles tiszteletüknek eleget nem tehetnek. A kóruson teljesíteni szokott nappali és éjjeli imádságukat e szabad királyi város jólétéért a szokásos módon Istennek bemutatni nem tudják; 3. hogyan lehet azt akármiféle kibérbítésnek venni, ami által a város nagy gyarapodást, soha eléggé nem becsülhető szabadságot s Magyarország többi szabad királyi városaival közös kiváltságot nyert? Szabadsága azonban a ferencesek számára való hely kijelölésétől lett függővé téve; 4. ki mondja, hogy teher és kibérbítés az, amit legfelsőbb rendeletből rendeltek Isten dicsőségére, az istentisztelet igaz ellátására? 5. minden nehézség magától megszűnik, ha a szeráfi kolostor előbbi helyét, mely igaz jogon a szentferencrendet illeti, visszaadják.

Február 23-án olvasták fel a szenátusban ezt a memóriálét s ezzel kapcsolatban a következőket határozták: habár a magisztrátus már 1745 augusztus 1-én kimondta a telekbővítés szükségtelenségét, eláll mégis e határozatától s hogy megszabaduljon az atyáktól, átengedi nekik a mellettük levő telket, a Kenyeres-féle telek másik felét, azzal a kikötéssel azonban, hogy a főnök mind a maga, mind utódai nevében adjon egy nyilatkozatot, amelyben egyszersmindenkorra lemond mindenféle bővítésről, különben a magisztrátus a kérést nem teljesíti.³⁹

Az ügy tehát most sem dőlt el. A tanácsi határozat az atyák részére nem megoldás, hiszen olyan feltételt jelölt meg a régóta húzódo kérdés megoldásául, amit sem a jelenben önmaguk részéről, sem a jövőben utódaik részére el nem fogadhattak: nem mondhattak le a rend törvénybiztosította jogáról.

³⁹ Különböző tartalmú iratok. 1746. február 23. Debrecen sz. kir. város levéltára.

A tanács ezzel az intézkedésével szinte egyoldalúan lezárta az ügyet. De maguk az atyák is felhagytak a további telekbővítési kísérletezéssel.

A Kenyeres-féle telken az atyák egy újabb cselédháza építettek. Ez elé egy kutat ástak, mert az 1727-ben ásott kút beomlott. A kúthoz 4 szál fára volt szükségük. Ezt megadta nekik a tanács a vágáson levő fából. Ugyanakkor kaszálot is kértek lovaik számára. A szenátorus Zoltai István és Farkas István szenátorokat bízta meg, hogy a „Venerabilis Residentiának assignálják a Debretzeni Cserén, Bánkon vagy Fantsikán 6 Boglya számára való kaszálot.”⁴⁰

Épül a rezidencia.

Az 50-es évek második fele az atyák életében nevezetes változásokat hozott. A rendi gyűlés u. i. kimondta, hogy Debrecenben a meglehetősen szűk rezidencia helyett egy nagyobb rezidenciát s vele kapcsolatban egy templomot építenek. Az építésre vonatkozólag — a Historia Domus 1756 február 16-iki bejegyzése szerint — az atyák megbízottja (szindikus), Andrejkovics Ádám, egy pesti kőművessel, Mayerhoffer Jánossal, szerződést köt: e szerint Mayerhoffer „Tisztelendő Atyám Uraimék által most legközelebb való Tavaszal építendő Klastromnak és successive Templomnak is“ a kőműves munkáját elvállalja. Kötelezi magát, hogy a munkához megfelelő számú mesterlegényt és napszámot fogad, ezeket fizeti. „Eő Atyaságok én nékem klastrom kőfala tetején léjendő párkányozásnak, úgy nem külömben bolthajtásoknak is egy öletől két Rhénes forintokat és Tizen ött krt fizetni tartozzanak.“ Magára vállalja az épület vakolását kívül-belül, meszelését, az álláscsinálást s egyéb ehez hasonlókat, a kőfal fundamentomának elkészítését.

A rezidencia szindikusa elfogadja az ajánlatot. A mesternek megadja a fizetést. Sőt kijelenti, hogy „azon fellyül eő kiegyelme Palirjának is Residentiában szokott mód szerint asztalt tarttatni tartozom“.

A szerződést Jelenik Ferenc, a tiszántúli tábla kancellistája előtt kötötték meg.

Mayerhoffer csakhamar meggondolta a dolgot: csak a rezidencia építését akarja vállalni, a templomét nem. A szerződés alatt u. i. ez a megjegyzés olvasható: „Ámbár felyeb az alku Templom építéséről is volt, mivel mind azon által Kőműves Mester Uram arra telylyességgel reá állani nem akar, azért ez iránt való alku továbbra differáltatik, in reliquo ezen contractus mind két részről in salvo meghagyattatik.”⁴¹

⁴⁰ Debrecen sz. kir. város jegyzőkönyvei. 1750. június 18.

⁴¹ A szerződés a ferencesek gyöngyösi levéltárában van „Debreczen” jelzés alatt.

Mayerhoffer március elején jelenik meg Debrecenben pallérja, Kotlechner Lipót kíséretében. Néhány katolikus mesterlegényt és nap-számost felfogadtak s hozzáfogtak a régi rezidencia egy részének a lebontásához. Az új konventus alapkövét 1756 március 27-én tették le ünnepélyes mise közben, Knoll Modest rendfőnöksége s Pottyondi Ábrahám házfőnöksége idején. Az alapkövetéssel kapcsolatban a *Historia Domus* krónikása — Isten akaratában megnyugodva — írja: lemondtak arról, hogy visszakapják előbbi helyüket. Isten nagyobb dicsőségére, az orthodox vallás gyarapodására, az egyetemes római egyház nagyobb díszére és ékességére, Isten segítségével a jámbor hívek adakozásából, a keresztény hívek számára kevésbé alkalmas helyen letették az új konventus alapkövét.

Az építéshez szükséges meszet Forgács Pál váradi püspök adta. Maguk az atyák 1757 közepéig — téglára, vasra, gerendára s egyéb kőműves kézimunkákra — 1847 frt.29 kr.-t adtak ki. A városi tanács 50 forinttal járult a költségekhez.

Lerakják a templom alapját.

Úgy látszik, hogy a szindikusz és Mayerhoffer között a templomot illetőleg létrejött a megegyezés, mert a következő tavasszal lerakták a templom alapját is. A munkával igen lassan haladtak. Dologidő lévén, alig kaptak munkást, úgy hogy maguk az atyák kénytelenek voltak beállni a munkába. Így Benyó József, a kaplonyi ház több éven át volt gvardiánja, Zólei Bernát, a filozófia lektora Váradon, Tóásó Mátyás szendrői s Oblanka Mihály kaplonyi, Verebéli Ambrus váradi szónok. Kolozsvári László Kétegyházára ment káplánnak, Andrássynéhoz, hogy Albi Sámuel onnan eljöhessen segíteni.⁴²

Októberben a templomfal magassága Mayerhoffer mesternek és pallérjának, Schäringer Simonnak a mérése szerint 1 öl s 3.5 sukk volt, a konventus falának a torony melletti rész magassága pedig 2 öl s 7 és fél sukk.⁴³

A rezidencia keleti szárnya.

Egy év multán a konventus építkezése már annyira előrehaladt, hogy az atyák és testvérek az új épület ideiglenes refektóriumába mentek, letették az alapkövet s megáldották azt.⁴⁴

1759-ben azt írja a krónikás: az 1756-ban az új konventusnak az utca felé eső emelete Isten segedelmével, Pottyondi Ábrahám ház-

⁴² *Historia Domus*. Gyöngyösi levéltár. 1757. július 12.

⁴³ *Historia Domus*. Gyöngyösi levéltár. 1757. október 12.

⁴⁴ *Historia Domus*. Gyöngyösi levéltár. 1758. november 17.

főnök szorgoskodásával felépült. Még tavasszal feltették az új szárny tetejét a váradi ácsok, munkabérük a legényekével együtt 139 frt. 48 kr. 6 cella volt az emeleten. November 20-án költözik be a számára kijelölt cellába Paucsak Zsigmond, Ally Sámuel, Türi Márk és Békés Jeromos.⁴⁵

Az udvart 1759-ben sövényvel vették körül. A sövény helyett az új szárny felépülése után kőkerítést emeltek. 1760. július 18-án rakták le ennek az alapját 5 szögletű téglákból. A kerítés az udvar nagykapujától a város váradi kapuja felé vonult. Az oszlopok fala és íve is téglából készült. A téglákat Verzár György örmény kereskedő ajánlotta fel szent misére. Miután a kerítés elkészült, hozzáfogtak a kapu mellett a granárium építéséhez.

A prezidens a régi hajlékot lebontatta. A gerendákat az új szárnyban az emeletre vezető lépcsőhöz használták fel.

A krónikás ebből az évből emez eseményeken kívül 2 adományról emlékezik meg: Blasi Pál pesti ügyvéd egy kis harangot csináltatott a rezidenciának; Horváth Imre pedig 2 ezüst gyertyatartót adott a tabernakulum mellé.⁴⁶

Pottyondi Ábrahám utódja: Balás Zsigmond nehéz körülmények között vette át a főnökséget 1761. máj. 22-én. A kassza csaknem üresen állott. A rezidencia lakói számban meggyarapodtak, a munkára azonban nem igen váltak be, miért is folytonosan ösztökölte őket. Az építkezést befejezte; a tartozást kifizette; a frátereknek élelemről gondoskodott; a mindennapi szükségre a költségeket megszerezte. Isten segítségével megtette, amit megtehetett. Az ablakok befejezetlenül hagyott rostélyait, valamint a lakatos munkákat elkészíttette; az emeleti folyosó celláinak ablakát színes üvegekkel látta el. A rezidencia kapujára zárat tétetett; a magtárt s a rezidencia felső folyosóját téglával borítottatta. A pékház falait kívülről bemázoltatta. A beteg testvérek számára a patikában orvosságról gondoskodott.⁴⁷ A rezidencia mellett a templomtól a haranglábíig sövényt húzatott.⁴⁸

A sövényből készült kerítés nem volt hosszú életű. Tavaszra elrohadt s így újról kellett gondoskodni. Az új főnök a városi tanácshoz fordult: az újból való körülkerítésre 100 db. karót s 2 kocsi vészőt kért, amit meg is kapott.⁴⁹

A rezidencia már régebben kérelmezte a várostól, hogy a Rongyos csapszék épületének a váradi kapu felé néző falát emelje magasabbra. A tanács sokáig vonakodott, végül teljesítette a kérést, sőt a csapszék melletti területből egy keskeny sávot átadott az atyáknak.⁵⁰

⁴⁵ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1759. november 26.

⁴⁶ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1760. július—december.

⁴⁷ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1761. május 21.

⁴⁸ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1761. december.

⁴⁹ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1762. március.

⁵⁰ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1763.

A Pintér-féle telek megvásárlása.

1764-ben a rezidencia telke újabb gyarapodást ért el. Az atyák a városi tanács beleegyezésével 235 magyar forintért megvették az istálló végében elterülő Pintér-féle telket. A városi tanács határozottan jóindulatot tanúsított a barátokkal szemben: 100 forintot adott nekik a telekvásárlás költségeire.⁵¹ Három év múlva pedig négy gerendát a harangláb megjavításához.⁵²

A déli szárny.

1767-ben Pottyondi házfőnök megindítja a rezidencia déli szárnyának az építését. Levélben fordul Mayerhofferhez, az első rész építőjéhez s arra kéri, hogy a rezidencia új szárnyának a megépítésére jöjjön Debrecenbe. Mayerhoffer március 23-án válaszol: betegsége miatt nem tud személyesen részt venni az építésnél; elküldi a tervezetet s annak végrehajtását Jenovai János debreceni kőművesmesterre bízva: gondoskodjék ő az épület folytatásához legényekről, munkásokról. Az általa végzett munkáért járó összeg $\frac{1}{3}$ -át az épületre, másik $\frac{1}{3}$ -át szentmisére hagyja, a harmadik $\frac{1}{3}$ -át pedig további rendelkezésre fenntartja magának.⁵³

Jenovai azonban — nem tudni miért — nem vállalta a megbízást. Ebből hosszú levelezés kezdődött. Mayerhoffer közben meghalt. Új mesterről kellett gondoskodni. Sockinger Antal — Mayerhoffer egykori pallérja — vállalkozott arra, hogy mesterének tervei szerint a konventus épületének építését folytatja. Sockinger május közepén fogott a munkához.⁵⁴ A téglahiány miatt azonban csakhamar megakadt az építkezés. Június 21-én folytatták: de alig építették fel a konyha és tálaló falát, 24-én már újra megállottak: nem volt építőanyag. A városi tanács segítségére sietett az atyáknak: 50 forintot adott át a szindikusnak a szárny építésére.⁵⁵

II. József Debrecenben.

1770-ben nevezetes vendége volt Debrecennek. A későbbi II. József május 18-án délután fél 3 órakor a váradi kapun Debrecenbe érkezett. A franciskánusok, keresztel a kezükben, a rezidencia előtt állottak. Ófelsége a kocsiból kiszállott: a barátok valamennyien

⁵¹ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1764. május.

⁵² Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1767. március 24.

⁵³ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1767. március 12.

⁵⁴ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1769. május 17.

⁵⁵ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1769. június 24.

üdvözölték; fejüket mélyen meghajtották, ballábukat kissé előre nyujtották. Azután fehér lóra ült s úgy ment be a városba. Itt megelégedelven, meglátogatta a vörös tornyú templomot, a tógások kollégiumát s másnap reggel 6 órakor folytatta az útját Tokaj felé.⁵⁶

Az építés lassan halad.

Az atyák egész júniusban nem csináltak mást, mint hordták a szükséges építőanyagokat. Nemcsak a városban vásárolták össze a téglákat, hanem elmentek a környékre is. Együtt lévén az anyag, újra megindult a munka. A kőművesek csakhamar felépítették a kamara, konyha, refektorium falait s az oszlopokat. Július 5-én már fenn volt a tető is. Augusztus 28-án a díszítések faragásáról szólnak a feljegyzések.⁵⁷ A külső falak megépítése gyorsan haladt. Annál lassúbb volt a belső munka. A boltozattal csak 1772. szeptember 3-án készültek el: Soós Pál provinciális látogatása idején.⁵⁸ A külső állványzatokat meg csak 1773. április 14-én bontották el. Ekkor kezdtek meg a belső meszelést s a felső és alsó lépcsők festését.⁵⁹ Május 22-én felállították a rezidencia előtt a keresztet Okolicsányi Farkas kerületi táblai asszeszornak s a rezidencia néhány más jötevőjének az adományából.

A nyugati szárny.

A keleti és déli szárny után a nyugati (az udvari) szárny megépítése következett. Ez is elkészült Soltis Modest házfőnöksége alatt 1774. június 6-ra. Az udvari szárny szobáira, kamarájára s konyhájára 92 ezer téglát használtak el s hozzá 15 kocsi meszet. Ezt egy Szenczi nevezetű váradj premontrei adminisztrátor adta.⁶⁰ A rezidencia faragott kapuját felírásokkal látták el: Békesség a belépőknek, üdvösség a kilépőknek. A felírásokat Dobrovoszky Adalbert és Széles Vince páterek készítették.⁶¹

Az utcán, a rezidencia előtt, gyümölcsfák voltak. A városi tanács ingyen adta őket elültetésre az atyáknak.

1776. január 4-én tették fel a rácsokat a házfőnökség, a refektorium s a főnök szobája melletti — udvarra néző — cella ablakára Sigmund Andrásné jóvoltából.⁶²

⁵⁶ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1770. május 18.

⁵⁷ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1770.

⁵⁸ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1772. szeptember 3.

⁵⁹ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1773. április 14.

⁶⁰ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1755.

⁶¹ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1774. június 6.

⁶² Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1776. január 4.

A templom építésének befejezése.

A Historia Domus aránylag elég részletesen beszámol a konventus keleti, déli, majd nyugati szárnya építésének minden jelentősebb mozzanatáról. Ugyanakkor a templomról alig mond valamit. Megemlékezett az alapkövetételről, de további sorsáról feltűnően hallgat. Mi lehet ennek az oka, bizonytalan. Pontosán 20 év múlva találkozunk a templomra, illetve kápolnára vonatkozó bejegyzéssel. Március 18-án a krónikás azt jegyezte meg, hogy a kőművesek hozzáfogtak a kápolna festéséhez. A munkáért nem kérnek semmit.⁶³ Riedl Kristóf, a rezidencia asztalosa és világi festője augusztus 30-án kezdett a kórus és a gyóntató székek festéséhez s szeptember 7-re készült el vele.⁶⁴

Belső felszerelés, díszítés.

Az 1777. évi Szentgyörgy napi vásár alkalmával a váradi konventus konfrátere egy 10 forint értékű nagyobb keresztet ajándékozott a rezidenciának.

Soltis prezidens a nyár folyamán Karai Sámuel debreceni gyógyszerész megbízásából egy 13 karátos arany monstranciát hozott Bécsből a kápolnának.

A kápolnában 3 oltár volt: 1. szerafi Szent Ferenc (több ajándékozó adományából készült), 2. Boldogságos Szűz Mária (Jánai Borbála állította), 3. Paduai Szent Antal (Baranyai Miklós ajándékozta) oltára; valamennyi szépen díszített.⁶⁵ Volt ezenkívül 3 kép is. (Szent Anna, Szent József, Szent János.) A 3 képet Vayné 1778-ban ezüst koronával ékesítette fel. A Boldogságos Szűz Mária oltárára egy ismeretlen hívő felírással ellátott ezüst szívet helyezett.⁶⁶

A 70-es évek végén a kálvinista város úgy szólván barátságban élt a franciskánusokkal. Több alkalommal megtörtént, hogy az akatolikus városgazda, perceptor, utca kapitány a rezidenciában ebédelt és vacsorázott.⁶⁷

A rezidencia építésének folytatása.

1779-ben folytatták az ácsok a nyugati szárny betetőzését. Február 23-án egy ács leesett az állványokról; csak az arca sebesült meg egy kissé. 24-én készen volt a tetőzés. 25-én már felrakták a

⁶³ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1776. március 18.

⁶⁴ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1776. augusztus 30., szeptember 7.

⁶⁵ Friedrich Urban: i. m. 225. l.

⁶⁶ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1778.

⁶⁷ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1779. január 18., 19., 28., február 3., október 1.

csatornát is. 26-án arról értesítette őket az egri püspök, gróf Esterházy Károly, hogy az alamizsnagyűjtésre kijelölt nekik néhány községet. 28-án négy fát adott nekik a tanács a nagyerdőből. Ebből kettőt március 29-én felhasználtak az új refektórium melletti lépcsőhöz. Május 26-án fogtak a refektorium boltozatához. 31-én befejezték. November 1-én megrepedt a harangjuk. 6-án levették s elküldték Bauer József óráshoz javításra. Bauer 30 forintot kért a javításért. A megjavított harangot november 27-én szólaltatták meg.⁶⁸

1780. január 12-én a Várad-utcai kapitány, a tanács meghagyására, 6 öl tüzfát szállított a rezidenciának.

Május 14-én kezdtek a refektorium fölötti cellák falának az építéséhez s június 5-én a refektorium befestéséhez. A város az építkezéshez 12 ezer darab téglával járult augusztus 17-én. Szeptember 4-én a kőművesek a második szárnynak már az utolsó celláját készítették. 21-én pedig a külső mázolásba kezdtek. Másnap a refektórium kemencéjét szétbontották, mert a cserepes nem jól rakta.

1781. augusztus 21-én a prezidens 17.800 darab zszindelyt kér a városi tanácstól a hozzávaló szegekkel a granárium, az istálló s a cselédség lakásának a tetejére s a többi épület régebbi tetejének kijavítására. Majd újra festik a régi refektóriumot is.

Szeptember 11-én Vitus fráter befesti a 11. cellát s kipadlózza; ugyancsak ő készítette ebben az időben a kanapát is.

Októberben a rezidencia szükségletére 24 szekér meszet szereztek; megoltották s november 15-én a rezidencia kisebb kertjében 2 árkot ástak s abba tették a kb. 300 köből meszet.

December 12-én 12 öl fát kapnak a szenátustól.

1782. márciusában újabb adományt kapnak a várostól: 10 forintot ruházatra.

A templom tetőzetének javítása.

1783. szeptember 23-án Vidamon Sándor házfőnök megjavíttatja a templom tetejét, mert már az olyan rossz, hogy becsepeg rajta az eső. Már két évvel ezelőtt kellett volna, azonban nem volt hozzávaló anyag. Így a szószék s a boltozatnak a Boldogságos Szűz Mária oltára feletti része átázott s félő volt, hogy leszakad. A helyzetet egyelőre úgy segítette, hogy az új refektóriumot átalakította kápolnává. A templom tetejének egész északi részét újból kellett fedetni.

Komor idők.

November 14-én 8 öl fát küld a tanács a rezidenciának. Épen jókor. Már nagyon hideg volt. „Isten neve legyen áldott!” írja a krónikás.

⁶⁸ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1779. október 30., november 6., 27.

November 27-én éjjel 2 órakor nagy tűz támadt. Már a kolostor felé közelgett, mikor két barát a templomba megy, kihozza a szentséget s megáll vele az ajtóban s íme! a tűz keletre fordul. Csak két ház s az istálló égett meg.

1784-ben a Historia Domus több feljegyzése arról tanuskodik, hogy a városi tanács a rezidenciával szemben már korábban kimutatott jóindulatát továbbra is megtartotta. Több ízben nyújtott a barátoknak támogatást: január 10-én 4 öl fát s 8 öl gallyat, január 28-án 12 öl fát és gallyat, március 6-án 12 köből búzát, december 18-án újra 12 köből gabonát. Pénzt ebben az évben nem adott.

A városi tanáccsal össze nem zördülve éltek most már az atyák. II. József alatt több rendelet jelent meg, mely részben rájuk is vonatkozott, helyesebben a városi tanács véleménye szerint a franciskánusokat is érdekli. Így pl. az a rendelet, mely arról intézkedik, hogy a városban található valamennyi kegyes alapítványról küldjék fel felsőbb helyre a vallomásokat, legyen az parochiális vagy egyházi szobor, kép, kálvária hegy vagy bármilyen más kegyes tárgy. A tanács elküldte az atyákhoz a rendelet mását s kéri őket, hogy a formula szerint tegyék meg a jelentést.⁶⁹

Nemsokára a pénzbeli és természetbeni segélyek gyűjtésére és felhasználására vonatkozólag jelenik meg rendelkezés. A tanács ezt a rendeletet is elküldi a rezidenciába — másolatban.

Majd a szakácsukkal kapcsolatban találunk feljegyzést a városi jegyzőkönyvekben. Bukovics András, mielőtt a ferencesekhez szakácsnak beállott, néhány éven át Meszena Sándornál volt szolgálatban. Meszena nem adta ki neki a bért, hanem bezáratta, sőt meg is botoztatta, mert Bukovics egy katonát mint szökevényt feljelentett.⁷⁰

Augusztus 25-én megérkeztek a nagykárolyi fazekasok, kik a régi refektoriumban új kályhákat készítettek. A költségek fedezésére Ambrózy János 3 hollandi aranyat adott. A rezidencia 1 frt. 26 kr.-t fizetett. A többi kályhák javítását a következő télre halasztották.

Katonaság a rezidenciában.

1786. május 24-én déli 2 órakor a harmincados megjelent a rezidenciában egy kőműves mesterrel. Megmutatta a helytartótanács rendelkezését s ennek értelmében kérte a házfőnököt, hogy a cellák, refektóriumok s a konyhák közül jelöljön ki néhány helyiséget a Debrecenbe érkező katonaság számára. A rezidencia elég nagy s az atyák kényelmesen elkülönülhetnek a katonáktól mind az alsó, mind a felső folyosón. 7 üres szobájuk volt ebben az időben. Az egész kolostorban 8 presbiter s 2 laikus lakott; az atyák minden ellenkezés

⁶⁹ Debrecen város tanácsülési jegyzőkönyvei. 1785. február 28.

⁷⁰ Debrecen sz. kir. város jegyzőkönyvei. 1785. július 27.

nélkül átadják a tágas nyári refektóriumot, a konyhat s a földszinti szobákat.⁷¹

A kolostornak a katonaság részére való lefoglalása mintegy előjele volt az uralkodó részéről a rendek életébe való önkényes beleavatkozásnak. Ismerjük II. József fellogását a szerzetesrendekről. Ismerjük azokat az indító okokat, melyek a császárt a tanítással vagy betegápolással nem foglalkozó rendek felosztatására vezették. Sorsát nem kerülhette el a debreceni rezidencia sem.

A rezidencia felosztatása.

1787. közepén már tudták a páterek, hogy kolostoruk felett a császár meghúzta a vészharangot. Számoltak azzal, hogy kolostorukat el kell hagyniuk. Csak azt nem tudták még, hogy mikor.

November 29-én Berzeviczy Pál arról értesíti a házfőnököt, hogy a helytartótanáctól megbízást kapott a debreceni ház felosztatásával kapcsolatos ügyek végrehajtására. Még az nap megjelenik a rezidenciában s átveszi a pénztárt. A házfőnöknel, Szent-Miklóssy Albertnél 32 frt. 6¹/₂ kr.-t s a sekrestyésnél, Behány Tóbiás páternél 1 frt. 10 kr.-t talált.

Ugyanebből az időből van egy másik feljegyzés is. A kolostor anyagi állapotáról meglehetősen részletes áttekintést nyújt.⁷²

December 5-én a házfőnök átadja Berzeviczynek a kolostor alkalmazottainak a fizetéséről szóló kimutatást, azzal a kérelemmel, hogy a megszolgált bért kinek-kinek kiadhassa.⁷³

A felosztatási politikai biztos, Nozdoviczky Antal elismeri, hogy Szent-Miklóssy Alberttől, a felosztatott debreceni ház főnökétől a rezidencia ingóságait átvette; a készpénzt a provinciálisnak átadta. A kasszában mindössze 24 kr. maradt.

Berzeviczy jelentése szerint a templomi szerek, amik kimon-

⁷¹ Historia Domus. Gyöngyösi levéltár. 1786. május 24.

⁷² A feljegyzés szerint a kolostor 28.169 frt. 58⁶/₁₀ kr. értéket képviselt. Készpénz 33 frt. 16¹/₂ kr., tőke 3237 frt., tartozás 976 frt. ¹/₁₀ kr., ingóságok 676 frt. 55¹/₂ kr., tényleges maradvány 101 frt., a kert becsült értéke 383 frt., a templomi értékek 624 frt. 7¹/₂ kr., az épület becsült értéke 22.138 frt. 59 kr., összesen: 28.169 frt. 58⁶/₁₀ kr.

⁷³ A kimutatás szerint a kolostor alkalmazottai ezek voltak:

Trombitás György kocsis 25 frt. 30 kr., Potak Márton kocsis 17 frt., László György kocsis 17 frt., Egri György konyhainas 10 frt., Arri Ferenc szakács 30 frt., Dora Mária pék 20 frt., Sáfrán Mihály gazda 22 frt 57 kr.

A fizetésen kívül — Dora Mária kivételével — mindegyik alkalmazott kapott egy pár csizmát, egy pár fehéreneműt s egy-egy nadrágot s mellényt a régi habitusból készítve.

A járandóságból december 5-én 37 frt. 24¹/₂ kr. volt benn, a többit előlegként kisebb-nagyobb tételekben kivették.

dottan a rezidencia birtokai, a kolostori ingósággal s a templomi felszereléssel visszakerülnek a provinciálishoz, ama értékek kivételével (arany, ezüst, gazdag díszítések), amiket a sóhivatalnak átadtak, hogy a jegyzék kíséretében szolgáltatassa át a helyi templomi kirendeltségnek. Ezeknek az egyházi szereknek a licitálása tehát elmarad.

Szó volt már ekkor a kolostorkert bérbeadásáról. A biztos azt javasolja, hogy ennek ügyét, a kert lehető legjobb értékesítésével, a barátok kilépése után, a váradi generális adminisztrátorra kell bízni. Ő gondoskodik az épület megőrzéséről, a kolostor tetejének kijavítására pedig jelentést tesz.

Az alapítványi leveleket és obligációkat — a rendelkezés szerint — jegyzék kíséretében a sóhivatalnak kell átszolgáltatni. A sóhivatal javaslatot tesz majd ama javaknak, amelyek a barátok eltávozása után a kolostorban maradnak, a vallásalap javára való felhasználásáról.

A kolostor lakóinak sorsa.

A rezidencia pátereinek sorsa, minél inkább közeledett az átadás, annál bizonytalanabb lett. A felosztató rendelkezés úgy intézkedett ugyan, hogy mint világi papok működhetnek tovább az egyes egyházmegyékben.

Az atyák ilyen irányú szándékáról egy-két adatot megőriztek a feljegyzések. Az egyik barátnak, Nagy Lajosnak az érdekében maga Kollonics püspök emel szót a provinciálisnál. Azt kéri, legyen majd tekintettel a mutatiónál arra, hogy ez a beteges ember, ha már el kell hagynia a kolostort, lehetőleg szüleihez közel kerüljön.⁷⁴

Maga a provinciális is közbenjárt, hogy a felosztott ház tagjai átmehessenek az egyházmegyébe. Irt ebben az ügyben a váradi püspöknek. Levelére Sebestyén Péter püspöki titkár azt válaszolta, hogy a váradi egyházmegye egyelőre nem veszi át őket mint kooperátokat. Annak idején azonban, amikor a szükség úgy hozza magával, nem zárkózik el a meghívásuk előtt, annyival is inkább, mivel ezeknek a hívek lelki életének művelése terén már gyakorlatuk van.⁷⁵

A püspöki titkár válasza, bár elismeri az atyák munkásságát, mégis csak elutasító.

Az atyák teljes bizonytalanságban voltak.

A helytartótanács 1788. május 1-re tűzte ki az átadás időpontját. A politikai biztos, Nozdroviczky, azt kívánta Berzeviczytól, hogy a

⁷⁴ Kollonics levele. 1787. december 25. Gyöngyösi levéltár. „Debrecen” jelzés alatt.

⁷⁵ Sebestyén levele. 1788. január 24. Gyöngyösi levéltár. „Debrecen” jelzés alatt.

rezidencia feloszlatásáról szóló iratokat adja át neki. Berzeviczy értesíti erről a rezidencia főnökét, de értesíti a provinciálist is s kéri őt, hogy a rendeletet küldje meg Nozdroviczkynek.

P. Kozma búcsúbeszéde.

A ferencesek 1788. április 23-án, húsvét napján búcsúztak el híveiktől. Pater Kozma Innocenc mondta magyar nyelven az ünnepi beszédet. Beszédje első felében Krisztus feltámadásáról elmélkedett, míg a második felében összefoglaló áttekintést nyújtott a ferencesek Debrecenben eltöltött éveiről. Ekkor már csak hárman voltak a rezidenciában: Szent-Miklós Albert házfőnök, Kozma pater és Bauer Cajetan frater.

(Nagy Lajos január 31-én, Bokányi Tóbiás frater, a rezidencia susztere március 29-én, Papp Gerard, Eckell Ferdinánd s Csillag Antal procurator március 31-én távozott el a házból.)

Kozma Innocenc április 30-án hagyta el Debrecent. Legutoljára távozott el Bauer Cajetan kíséretében a házfőnök, Szent-Miklós Albert: május 19-én d. e. 10 órakor, miután egy órával előbb a házat Nozdroviczky politikai biztosnak átadta.

Az eltávozott barátok provinciálisi engedéllyel magukkal vihettek néhány könyvet. (Kozma Innocenc 12, Papp Gerard 10 s Eckell Ferdinánd 3 drb. könyvet vitt el.)

Az atyák tehát eltávoztak Debrecenből. 73 évi működés után elhagyták azt a várost, hol a katolikus hit érdekében Isten dicsőségére oly küzdelmes napokat éltek.

A barátok eltávozása után a rezidencia négy évig üresen állott. Az ötödik évben a dohánybevéltő hivatal költözött bele.

A kolostor új rendeltetése természetszerűleg némi változtatásokat vont maga után a templomban is, a rezidenciában is.

A rezidencia „kótyavetyé“-je.

Negyedszázad mulva a szepesi kamara elhatározta, hogy a volt franciskánus klostromhoz tartozó épületeket és a belső telket „kótyavetyén“ eladja. A „kótyavetyére“-re meghívást kapott a városi tanács is. A tanács Laky László szenátort külte ki *pro legali testimonio*.

Laky szenátor a „kótyavetye“ lefolyásáról a következőkben tájékoztatta a tanácsot:

1811. szeptember 12-én d. e. elment az épülethez. A prefektusnak megemlítette, hogy a tanács nem ellenzi az épületek eladását, de ragaszkodik ahhoz, hogy a telekből azt a részt — a telek északi részén mintegy 4 öl széles s 21 öl hosszú sávot —, amit az atyák

egykor az utcából a telekhez szakítottak, mindjárt adják vissza a városnak, vagy cövekkel jelölik meg, mert az nem tartozik a klastrom területéhez. S félreértések elkerülése végett ezt mondják meg a licitánsoknak is. A prefektus ezután személyesen körüljárta a telket. Az említett részre elismerte a város tulajdonjogát. Ez tehát nem esett licitálás alá. Délután 4 órakor Kádár György földmérő a 2076 négyszögöl franciskánus telekből kimérte a városhoz tartozó területet 105 négyszögöl nagyságban. Az elszakított rész pótlására az utca elejéből viszont 103 négyszög ölnyi területet hozzácsatoltak a telekhez, ami ilyen formán terjedelemben csupán 2 négyszög ölnyi csorbulást szenvedett.

A klastrombeli épületek és a fundus árát a város 1811. augusztus 29-én küldött becselő bizottsága (Máté Gergely, Rauchbauer György, László József s Engelthaler János) négyszögölenként 10 forintra becsülte. Az egészet tehát 20.760, illetve a 2 négyszögöl árának leszámításával 20.740 forintra.

A „dohány abaldó“ megveszi a rezidenciát.

A felbecsült ár kikiáltása után megkezdődött a licitálás. Részt vett ezen 1. a császári-királyi dohány adminisztráció, 2. László Ferenc budai polgár, s 3. a debreceni polgárok képviselőjében Auer András, Fehn József, Reidl Károly, Litsmann József, Csáti Gergely. A licitáció csaknem másfél óráig tartott. 30 ezer forintig együtt haladt mind a három licitáló. Itt azonban László Ferenc kivált. A két fél további küzdelméből a dohánybevéltő került ki győztesen. Övé lett a telek és az épület 36.000 forintért.

Szent Ferenc fiainak birtoka tehát új kezekbe került.

A kijelölt 105 négyszögölet még a következő év tavaszán sem csatolták vissza az utcához. 1814. március 3-án egyik szenátor szövé teszi, hogy „néhai franciskánusok kijebb tett kerítése még nem vitetett vissza rendes helyére“. Holott ennek már az előző év őszén meg kellett volna történnie.

A rendelkezés utólagos végrehajtására Laky László tanácsost küld ki a tanács. Laky március 16-án személyesen megy a „Dohány bé Szedő T. Tisztség“-hez. Előadja megbízatását Szunénc János prefektusnak, kitől is ilyen választ kapott: mivel a Fundus Studiorum eme telkét és épületeit a felsőbb hatóság még nem írta át az officiumnak, a vétel jóváhagyása tehát még hiányzik. Megírja majd ezt a dolgot Jósza Károly kamarai fiskálisnak, aki az officium választát írásban közvetíti a szenátusnak.

A fiskális levele nem sokáig váratott magára. Március 17-én már ezt olvasta a tanács: az officium részéről semmi akadályja nincs annak, hogy a cövekekkel elkülönített telekrész a városnak visszaadassék; de ez történjék meg mihamarabb, mielőtt az idő még jobban kinyílik.

A vételt jóváhagyó felsőbb rendelkezés csak őszre érkezik meg. A kamara egy biztost küldött ki az átadásra. A tanács részéről Jósa Károly fiskális kívánságára Laky szenátor jelent meg, aki a törvény és a városi rendtartás szerint a dohánybeváltó hivatalt, mint vevőt, beiktatta a megvett telek és épületek birtokába.

Az átadás, illetve birtokba iktatás végrehajtásáról a kiküldött szenátor jelentéséből értesülünk. Laky eme speciális exmissiójához maga mellé vette Fazekas Mihály esküdtet, Csurka Mihály, Veszprémi Sámuel, Makó Ferenc, Sági István és Nagy József „becsületos polgárok“-at. Elment a ferencesek vargautcai klastromához s miután Novák Joachim kamarai elnök a mult években történt vételt helyben hagyó és megerősítő királyi rendelkezést felolvasta, Jósa Károly királyi fiskálist s személyében az egész hivatalt a telek és a rajta levő épületek birtokába beiktatta.

A városi tanács a maga részéről, mint ezt már a licitálás előtt is kijelentette, az új birtokossal szemben semmi nehézséget nem támasztott. Sőt előzékeny volt! Annyira ment, hogy a főbíró maga tett lépéseket a kőműves céh megbízásából, Reviczky Gábor szenátornál, hogy az épületben szükséges munkálatokra Auer Pál, Reidl Károly, Litsmann József kőműves, Orbán Mihály, Bruckner Ernő ács, Auer András, Auer Mihály vasáros, Somogyi István cserepes mester költségvetést adjon be az átalakítás költségeiről.

Az egyelőre tervbe vett kisebb átalakítások kb. 210 forintra rugtak. 1815. nyarán elkezdődtek s hosszas megszakításokkal még 1818-ban is tartottak. Átalakult a templom, melynek oltárkövét a beváltó hivatal a katolikus vallás iránti tiszteletből elküldte Nagyváradra.

A kolostor tehát mint ilyen megszűnt. Falai közül kiúzték az atyákat. Magasztos hivatásától megfosztották. A felsőbb hatalom a kálvinista lakosság nem kis öröme eltávolította az atyákat a városból. De a pásztor nélkül maradt nyáját Isten különös kegyelme őrizte. Lassan-lassan megerősödött: minél jobban fenyegették a veszélyek, erejében annál inkább gyarapodott.

A ferencesek elmentek Debrecenből. Másodszer hagyták el az alföldi várost. Visszatérnek-e: Örök Atyánk a megmondhatója.

(A dohánybeváltót 1893-ban lebontották. Helyén, 1894—96-ban, a törvényszéki palotát építették fel.)

A rezidencia főnökei.

Sárközi Innocenc	1715—1717
Paulovics Ambrus	1718
Puskás Pál	1719
Harangozó Bonaventura	1720
5. Horváth Bernát	1721
Tuchinszky Miklós	1722

	Sisto (Sziszto) Athanáz	1723
	Andráscsik Imre	1724—1727
	Sebestény Márton	1727—1728
10.	Terenyei Capistran	1729
	Ladislaides Pál	1730
	Palicsevics Zsigmond	1731
	Peverelly Constant	1732—1733
	Győri Ferenc	1734
15.	Tarnóczi László	1735—1736
	Kassai Imre	1737
	Olasz Remigius	1738
	Fischer István	1739—1740
	Doroszlai Felician	1741
20.	Hihalmi Athanáz	1742
	Mándli Miklós	1743
	Szombathy Ferenc	1744—1745
	Győri Dénes	1746
	Major Dénes	1747
25.	Palicsevics Zsigmond	1748
	Martsek János	1749—1751
	Szovai Imre	1752
	Pottyondi Ábrahám	1753
	Hihalmi Athanáz	1754
30.	Pottyondi Ábrahám	1755—1760
	Balás Zsigmond	1761
	Pottyondi Ábrahám	1762—1772
	Soltis Modest	1773—1777
	Ally Sámuel	1778—1779
35.	Galamb György	1780
	Kiss László	1781
	Kereskényi Joachim	1782
	Vidamon Sándor	1783—1786
	Szent-Miklósy Albert	1787—1788 ⁷⁶

⁷⁶ Gyöngyösi levéltár. „Debrecen” jelzés alatt.

Tartalom-mutató:

	Oldal
Előszó — — — — —	3
A megtelepedés — — — — —	5
Belső élet a Hunyadi-család alatt — — — — —	6
A reformáció megerősödése — — — — —	7
A barátok „búcsúztatás”-a — — — — —	8
A visszatérés híre — — — — —	9
Az 1715: 108. tc. — — — — —	10
A város követeinek tiltakozása — — — — —	11
A törvény végrehajtásának szorgalmazása — — — — —	11
A ferencesek visszatérése — — — — —	12
A Miklós utca végén: a város árkán kívül — — — — —	13
Az első évek — — — — —	13
A Miklós utca végén: a város árkán belül — — — — —	14
A városi tanács segítsége — — — — —	15
Boldogfalván: a váradutcai kapu mellett — — — — —	15
A barátok a régi kolostor telkét kérik — — — — —	16
A város elutasítja a kérelmet — — — — —	16
Az ügy a király elé kerül — — — — —	17
Minden fáradozás hiábavaló — — — — —	18
Készületek az állandó megtelepedésre — — — — —	18
Az atyák telket vásárolnak — — — — —	19
Alaptalan vádak — — — — —	21
A tanács telket ad a barátoknak — — — — —	21
Újabb telekszerzés — — — — —	22
Szombathy Ferenc memorialéja — — — — —	22
Épül a rezidencia — — — — —	24
Lerakják a templom alapját — — — — —	25
A rezidencia keleti szárnya — — — — —	25
A Pintér-féle telek megvásárlása — — — — —	27
A déli szárny — — — — —	27
II. József Debrecenben — — — — —	27
Az építés lassan halad — — — — —	28
A nyugati szárny — — — — —	28

	Oldal
A templom építésének befejezése — — — — — — — — — —	29
Belső felszerelés, díszítés — — — — — — — — — —	29
A rezidencia építésének folytatása — — — — — — — — — —	29
A templom tetőzetének javítása — — — — — — — — — —	30
Kemor idők — — — — — — — — — —	30
Katonaság a rezidenciában — — — — — — — — — —	31
A rezidencia feloszlata — — — — — — — — — —	32
A kolostor lakóinak sorsa — — — — — — — — — —	33
P. Kozma búcsúbeszéde — — — — — — — — — —	34
A rezidencia „kótyavetyé”-je — — — — — — — — — —	34
A „dohány abaldó” megveszi a rezidenciát — — — — — — — — — —	35
A rezidencia főnökei — — — — — — — — — —	36
Tartalom mutató — — — — — — — — — —	38